

HENRIK IBSEN

Ett dockhem

Henrik Ibsen

Henrik Ibsen är en av Norges mest berömda författare. Han skrev pjäsen "Ett dockhem" (Et dukkehjem) år 1879. Den handlar om Nora och hennes äktenskap med Torvald.

I den här boken är pjäsen bearbetad till roman.

Handlingen utspelar sig i Noras och Torvalds hem i norsk stad på 1870-talet.

Personer i boken

Torvald Helmer: advokat, arbetar på bank

Nora Helmer: bokens huvudperson och Torvalds fru

Doktor Rank: läkare, vän till Nora och Torvald

Kristine: Noras barndomsväninna

Krogstad: arbetar på samma bank som Torvald

1

Det är jul i slutet av 1800-talet. I en liten stad bor familjen Helmer.

Nora är hemmafru. Hennes man Torvald arbetar på bank. Efter nyår ska han bli direktör på banken.

De har tre barn.

Nora kommer in i salongen. Hon bär på paket som hon lägger på ett bord.

Hon har varit ute och köpt julklappar med pigan.

– Göm granen, säger Nora till pigan. Barnen får inte se den förrän vi har klätt den.

Nora är på gott humor och gnolar en glad melodi.

Det är julafton. I kväll ska hela familjen samlas. Det ska bli så trevligt.

I ett rum intill sitter Torvald. Han har som vanligt arbete med sig hem.

Han måste arbeta mycket. De behöver pengarna.

Men efter nyår ska han bli direktör på banken. Då får han en högre lön.

Nora ser fram emot den här julen.

2

Nora och Torvald har ett fint hem.

I salongen hänger dyra tavlor på väggarna. Där finns en stor bokhylla och ett piano.

Nora öppnar dörren till Torvalds arbetsrum.

– Kom! Du måste se vad jag har köpt, säger hon.

Torvald reser sig. Men han stannar i dörren.

– Men Nora då. Har du slösat bort pengar nu igen, säger han.

Nora ler mot honom.

– Men snälla du. I år kan vi väl ha en riktig jul. Vi behöver ju inte spara på pengarna. Du kommer att tjäna bra när du blir direktör, säger hon.

– Jo visst. Men första lönen kommer om tre månader. Vi har inte råd att slösa, säger Torvald.

– Om pengarna inte räcker får vi väl låna.

Torvald skakar på huvudet.

– Nu är du dum igen, Nora. Du vet vad jag tycker om att låna. Det är fel. Man ska inte ha skulder.

Nora vänder sig bort. Hon kom att tänka på en hemlighet som hon har.

Torvald ser på henne.

– Nu gjorde jag dig ledsen. Se här, säger han.

Han tar fram sin plånbok och ger henne några sedlar.

Nora tar emot pengarna. Hon räknar dem noga.

– Jag har köpt julklappar till barnen, säger hon. Och ett tyg till pigan som hon kan sy något av.

– Men vad vill du själv ha?

– Jag behöver inget, säger Nora.

– Jo, säg vad du vill ha, säger Torvald.

– Du kan ... du kan ge mig pengar. Så kan jag köpa mig något en annan gång, säger hon.

Nora kan inte berätta varför hon bara vill ha pengar. Det är hennes hemlighet.

Torvald ser frågande ut.

– Men lilla Nora ...

– Jo, kära Torvald. Du vet inte hur dyrt allt är. Pengarna räcker inte, säger hon ivrigt.

– Lilla Nora. Du gör ju av med pengarna så fort du får dem. Men du är som du är. Och jag tycker om dig, min lilla fågel.

Nora svarar inte.

Hon har kommit att tänka på deras gamle vän, doktor Rank.

– Du har väl inte glömt att bjuda hit Rank?

Innan Torvald hinner svara kommer pigan in.

– Det är en dam här som vill tala med frun, säger hon.

– Be henne komma in, säger Nora.

Torvald kysser Nora på pannan och går in till sig.

3

Damen kommer in i salongen.

Hon ser trött och sliten ut. Som om hon rest långt. Nora ser att hon inte är glad.

Då ser Nora vem det är.

– Kristine! ropar hon.

Kristine är en gammal vän till Nora. Det är tio år sedan de sågs.

Hon är mycker förändrad.

Nora tar hennes kappa och lägger de på en stol. Sedan sätter de sig mitt emot varandra.

– Vad roligt att se dig! Nu måste du berätta hur du har det, säger Nora.

Kristine ler sorgset.

– Du är dig lik, Nora. Glad och glättig. Utan bekymmer, säger hon.

Kristine berättar att hon är änka sedan tre år.

Hon var gift med en man hon inte älskade. Han hade stora skulder. Kristine ärvde inte en krona.

– Jag hade ju inga egna pengar, säger Kristine. Precis som de flesta kvinnor. När min man dog blev jag utfattig. Men det är ju inget ovanligt.

Nora sitter tyst. Hon vet inte vad hon ska säga.

Det är synd om Kristine. Men vad kan hon, Nora, göra? Så hon börjar prata om sig själv.

– Jag måste få berätta, säger hon ivtigt. Min man ska bli direktör för banken efter nyår.

– Men så bra, säger Kristine.

– Ja, han får en bra lön. Åh, Kristine, jag är så glad. Det är så skönt att ha pengar. Att slippa spara och snåla.

– Bara man har pengar till kläder och mat, säger Kristine tyst.

– Nej, det räcker inte. Jag vill ha mer. Jag vill slippa tänka på varenda krona, säger Nora.

Kristine tar Noras hand.

– Lilla Nora, säger hon. Du är som ett barn. Du var likadan när vi gick i skolan. Du gjorde av med pengarna så fort du fick dem.

Nora rätar på sig.

– Torvald säger samma sak, säger hon.

Sedan berättar hon om när Torvald var sjuk.

Läkarna trodde att han skulle dö. Han måste komma söderut. Till Italien.

– Där blev Torvald bättre. Vi var där ett helt år. Det kostade en väldig massa pengar. Men far hjälpte oss. När vi kom hem var Torvald frisk.

Nora reser sig och dansar runt i rummet.

– Torvald är frisk. Och det är jag och barnen också. Det är en lycka när man varit så nära döden, säger hon.

Så hejdar hon sig.

– Förlåt mig, Kristine. Men jag är så glad för att vi har det så bra. Då glömmer jag allt annat.

4

Nora sätter sig ner och tar Kristines händer.

– Tänk att du inte älskade din man! Varför gifte du dig med honom då? Fanns det ingen annat?

– Det fanns en annan. Man han var fattig, säger Kristine. Min mor var sjuk. Och så hade jag mina två små bröder. Så jag gifte mig för pengar.

– Jag förstår. Vi kvinnor har ofta inget val. Men var din man inte rik då? säger Nora.

– Jag trodde det. Men när han dog fanns bara skulder kvar. Det blev inget över till mig.

– Vad gjorde du då? säger Nora.

– Jag började arbeta. De tre senaste åren har varit en enda lång arbetsdag. Men nu är det slut. Min mor är död och mina bröder klarar sig själva.

– Så skönt för dig, säger Nora.

Kristine skakar på huvudet.

– Nej, nu har jag ju inget att leva för. Ingen behöver mig.

Det känns bara tomt.

Kristine reser sig och går nervöst fram och tillbaka.

– Jag vill inte bo kvar ute på landet, säger hon. Jag vill bo här i stan och arbeta på kontor.

Nora reser sig också. Hon går fram til Kristine.

– Torvald kanske kan ge dig ett arbete. Jag ska be honom så snart jag kan. Jag vill så gärna hjälpa dig.

– Du är snäll, du. Trots att du aldrig har haft några bekymmer, säger Kristine.

Nora ser förvånat på henne.

– Varför säger du så?

– Du är så ung och glad. Vad har du att oroa dig över? säger Kristine.

Nora är tyst en stund.

– Du har fel, säger hon sedan. Precis som alla andra. Ni tror att jag inte har något att oroa mig över.

– Men du berättade ju nyss om hur bra allt är, säger Kristine.

– Det är inte sant. Jag har inte berättat om min stora hemlighet.

5

– Vad är det för hemlighet? frågar Kristine.

– Du vet så lite om mig, Kristine. Du är väl stolt över att arbetade så hårt, säger Nora.

– Det stämmer, säger Kristine.

– Du har rätt att vara stolt. Du tog hand om din mor och dina bröder. Men nu ska du få höra. Jag har också något att vara stolt över.

– Vad kan det vara då? säger Kristine.

– Prata inte så högt. Torvald får inte höra. Han vet inget. Ingen får veta något. Bara du, säger Nora ivrigt.

– Men vad är det då? säger Kristine.

Nora lutar sig fram mot henne.

– Det var jag som räddade livet på Torvald! säger hon.

– Du?

– Jag berättade ju om resan till Italien. Torvald hade dött om vi inte hade åkt dit. Det var en dyr resa, säger Nora.

– Och ni fick pengar av din far. Det sa du nyss.

Nora skakar på huvudet.

– Det är vad Torvald och alla andra tror. Men vi fick inte en krona av far. Det var *jag* som ordnade pengarna.

– Men resan var ju så dyr? säger Kristine.

– Ja, den var väldigt dyr, säger Nora och ser stolt ut.

– Men hur gjorde du? frågar Kristine.

– Jag ville att vi skulle låna pengar. Men Torvald sa nej. Han ville inte sätta sig i skuld. Han visste ju inte att han var döende. Jag måste rädda honom. Så jag lånade pengarna själv. Och sa att vi fått dem av far.

– Och sedan?

– Kort därpå dog far. Och Torvald fick aldrig veta sanningen. Han skulle aldrig ta ett lån. Och han skulle aldrig ta emot hjälp av mig. Han är man. Han vill inte ha något att tacka mig för, säger Nora.

Hon tystnar.

Deras lyckliga äktenskap skulle ha gått i kras. Därför måste allt vara en hemlighet.

Hon betalar av på lånet med ränta. Hon måste spara varje krona hon får av Torvald. Och så arbetar hon.

Hon skriver rent dokument åt en firma. Det är dåligt betalt. Men det räcker till räntan.

Hon arbetar långt in på nätterna. Och hela dagarna när Torvald är borta.

Ja, så fort han får en stund över.

– Nå? säger Nora. Vad säger du om min stora hemlighet? Kan inte jag också få vara stolt?

Då ringer det i dörrklockan.

Pigan kommer in med en man som heter Krogstad. Han arbetar på samma bank som Torvald.

När Torvald blir direktör ska han ge Krogstad sparken. Det vet Nora.

Krogstad bugar sig. Sedan går han mot Torvalds rum.

Kristine vänder sig snabbt bort.

Nora förstår att Kristine känner igen Krogstad.

Krogstad går in till Torvald och stänger dörren.

– Vem var det där? säger Kristine lågt.

– En advokat från banken. Krogstad heter han, säger Nora.

– Då såg jag rätt, då.

– Hur känner du honom? säger Nora förvånad.

– Jag kände honom för längre sedan. Han har förändrats.

– Jag tror att han var olyckligt gift. Men nu är frun död. Han är ensam med barnen, säger Nora.

– Känner du honom?

– Ja. Men nu talar vi om något annat, säger Nora hastigt.

Kristine ser tankfullt på Nora. Hon har sett att det är något mellan och Krogstad.

Så öppnas dörren till Torvalds rum. Krogstad och Torvald kommer ut i salongen.

Krogstad bugar sig för damerna och går sin väg. Men Torvald stannar och hälsar på Kristine.

Nora berättar att Kristine söker arbete på kontor.

Torvald säger att han nog kan ge henne ett arbete. På banken behöver de alltid duktigt folk.

6

Torvald ska till banken. Och Kristine ska leta efter ett rum att hyra. Så båda går ut samtidigt.

Nora blir ensam.

Då kommer pigan in med de tre barnen. Nora leker kurragömma med dem.

Plötsligt står Krogstad i salongen igen. Nora blir förskräckt.

– Advokat Krogstad? Vad vill ni? Min man är inte hemma.

– Jag vet. Jag vill tala med er, säger Krogstad.

– Om vad?

– Er man tänker säga upp mig.

– Jag har inget med min mans arbete att göra.

– Nej, men ni kan tala med honom. Jag måste få vara kvar på banken. Annars vet jag inte vad jag gör. Jag har barn. Ni måste hjälpa mig, säger Krogstad.

– Jag kan inte, säger Nora.

– Ni vill inte. Men tänk om jag talar om för er man att ni har lånat pengar av mig?

– Ni kan inte vara så grym! säger Nora.

– Jo, den kan jag, säger Krogstad. Om jag måste.

– Men det är ju min stora hemlighet. Det enda jag kan vara stolt över. Jag var tvungen att skaffa pengar. Torvald kunde ha dött, säger Nora.

– Jag vet. Men för att ni skulle få låna pengar ville jag ha er fars underskrift, säger Krogstad.

– Det fick ni.

– Ja. Han skrev under den 2 oktober. Då hade han varit död i tre dagar, säger Krogstad.

Nora svarar inte.

– Kan ni förklara det?

Nora svarar fortfarande inte.

– För det var väl er far som skrev under papperen?

Nora tvekar. Sedan säger hon:

– Nej, det var jag. Jag visste att far skulle ha skrivit under lånet om han hade orkat. Men han var döende.

– Så ni skrev hans namn? Ni vet väl att det är olagligt?

– Jag måste ha pengarna. Torvald var ju sjuk. Det fanns inget annat sätt. Jag älskar honom. Förstår ni inte det? säger Nora irriterat.

– Jag förstår. Men jag vill behålla mitt arbete på banken. Därför måste jag än en gång be er att tala med er man, säger Krogstad.

Han bugar sig lätt och går därifrån.

Nora står kvar.

Krogstad får inte avslöja hennes stora hemlighet. Den som hon är så stolt över.

Äsch, han försöker bara skrämma mig, tänker hon och knycker på nacken.

7

Nora sätter sig på soffan.

Hon hör barnen leka i rummet bredvid. Men hon rör inte sig.

Tankarna snurrar i huvudet på henne.

Efter en stund kommer Torvald hem.

– Har Krogstad varit här igen? säger han.

Nora reser sig.

– Ja, han ville dig något. Men du var ju inte hemma.

– Han var här för att be dig hjälpa honom. Inte sant? säger Torvald.

Nora säger inget.

– Nora, du får aldrig ljuga för mig. Aldrig. Vi måste lita på varandra. En sådan som Krogstad kan inte få vara kvar på banken, säger Torvald.

– Men vad har han gjort för fel?

– Han har skrivit under dokument med falskt namn. Det var länge sedan. Men det är straffbart. Jag fick veta det för ett tag

sedan. Han är oärlig. Därför vill jag inte ha med honom att göra.

– Men han kanske var tvungen? säger Nora. Och det var ju så länge sedan.

Torvald lägger armen om henne.

– Det finns saker man inte kan förlåta. Det måste du förstå, min lilla fågel.

Nora drar sig undan.

– Nu ska jag klä granen. Barnen väntar, säger hon.

Torvald går in till sitt rum och stänger dörren efter sig.

8

På kvällen äter de julmiddag. Sedan får pigan ledigt. Men innan hon går får hon ett vackert tyg.

Barnen får sina julklappar. Alla är på gott humör.

Doktor Rank är också med. Men han är gammal och trött. Han går hem ganska tidigt.

Kvällen avslutas med att Nora läser högt för Torvald och barnen.

Ute faller snön i stora, vita flingor.

Så kommer juldagen.

Ljusen i granen har brunnit ner. Barnen leker med sina julklappar.

Pigan kommer in i salongen. Hon har med sig en kjol till Nora. Torvald och Nora är bjuda på maskerad. Kjolen ska Nora ha på maskeraden.

– Barnen frågar efter frun, säger pigan.

– Lek med dem, du. De har roligare med dig. Jag har så

mycket att göra.

– Ja, de är ju vana vid mig, säger pigan.

– De klarar sig utan mig, säger Nora.

– Så får frun inte säga!

– Jag menade bara att jag är glad att de har dig, säger Nora.

Gå in till barnen nu. Jag ska prova kjolen.

Pigan går.

Nora håller upp kjolen. Den har en trasig söm. Han borde laga den.

Men hon kan bara tänka på Krogstad.

Hon skulle inte ha förfalskat sin fars namn. Men hon var tvungen för att få lånet. Hon måste ju ha pengarna för att rädda Torvald.

Far hade skrivit på om han hade orkat. Det måste hon få Krogstad att förstå.

Då ringer det i dörrklockan. Det är Kristine som kommer.

De sätter sig och Nora berättar om maskeraden. Hon ska vara utklädd till en italiensk flicka.

Hon visar upp den trasiga kjolen.

– Jag kan laga den, säger Kristine.

Kristine går iväg med kjolen till ett annat rum.

I samma stund kommer Torvald ut från sitt kontor.

Nora går fram och lägger armarna om honom.

– Om jag bad dig om något, Torvald ...

– Ja? säger Torvald.

– Något som betyder väldigt mycket för mig, säger Nora.

– Det gäller väl inte Krogstad?

Nora griper tag i hans arm.

– Jo, det gäller Krogstad.

– Men att du ens pratar om den mannen, säger Torvald.

– Låt honom få stanna på banken, säger Nora.

– Det går inte. Jag har gett hans plats till Kristine.

– Då kan du väl säga upp någon annan. Det är inte för min skull. Det är för din. Krogstad brukar ju skriva i tidningarna. Han kan skriva något som skadar dig. Jag är så väldigt rädd för honom, viskar Nora.

– Det där är bara dumheter, Nora. Han kan inte göra mig något, säger Torvald.

– Det vet man aldrig, säger Nora.

– Alla på banken vet redan att Krogstad ska sluta. Vad ska de säga om jag låter min fru bestämma över mig och mitt arbete?

Torvald tar fram ett brev och ropar på pigan.

Han ber henne att lägga brevet i lådan för utgående post.

Varje lägenhet har två brevlådor utanför dörren. En för inkommande post och en för post som ska skickas iväg.

Nora blir rädd.

– Vad var det där för brev? frågar hon.

– Krogstads uppsägning. Jag har skrivit att han ska sluta på

banken efter nyår.

– Åh nej! Ropa på pigan! säger Nora häftigt.

– Men Nora då. Vad är det med dig? säger Torvald.

– Ta tillbaka brevet. Hon har nog inte hunnit lägga det i lådan. Gör det för min skull. För barnens skull. Gör det! Du vet inte vilken olycka det kommer att föra med sig, säger Nora med tårar i ögonen.

– Det är för sent, min lilla fågel.

Nora set ner i golvet.

– För sent, mumlar hon. För sent.

9

Torvald går fram och lägger armen om Nora.

– Lilla Nora, vad är det med dig? Varför är du så rädd för Krogstad? Du känner honom ju inte. Och hur kan du tro att jag skulle vara rädd för honom? Du oroar dig i onödan.

Strax därpå går Torvald in på sitt rum igen.

Nora står kvar.

Nu är katastrofen nära. Snart får Krogstad Torvalds brev.

Då kommer han att berätta om lånet. Och att hon har förfalskat sin fars namn.

Hon kommer att hamna i fängelse. Och Torvald blir inte direktör på banken.

Det ringer i dörrklockan igen.

Efter en stund kommer doktor Rank in i salongen.

Nora tänker att Rank kanske kan rädda henne. Han är hennes vän. Och han har pengar.

Rank kommer att förstå. Han är inte som Torvald.

– Välkommen, doktor Rank.

– Tack. Har ni tid att prata lite?

– För er har jag alltid tid, säger Nora. Ni kanske kan hjälpa mig med en sak.

– Ja, om jag kan. Men det blir inte så länge till.

– Vad menar ni? säger Nora.

– Jag är läkare. Jag vet att min tid snart är ute, säger Rank.

– Fy! Så får ni inte säga, säger Nora.

Hon lägger händerna på hans axlar.

– Nej, ni får inte dö. Ni är min och Torvalds bästa vän, viskar hon.

– Men ni har ju fler vänner. Nya vänner. Som damen som var här för några dagar sedan, säger Rank.

– Kristine? Nej, hon kan inte hjälpa mig. Det är något jag måste tala med *er* om.

– Ni låter så allvarlig, säger Rank.

– Om jag bad er om en stor tjänst ...

– Så vet ni att jag gör vad som helst för er, säger Rank.

Nora ser på honom. Hon tvekar.

– Men ni vet ju inte vad jag tänker be om, säger hon.

– Ni får väl berätta det för mig, säger Rank.

– Jag vill be er om en mycket stor tjänst. Det gäller liv eller död.

– Men berätta då, kära Nora. Ni kan lita på mig.

– Ja, jag litar på er. Därför vågar jag be er om hjälp. Det gäller Torvald. Ni vet ju hur mycket han älskar mig. Han skulle offra livet för mig, säger Nora.

Rank ser länge på henne. Så ler han.

– Nora, säger han. Torvald är inte den enda.

Nora stirrar på honom.

– Inte den enda? Vad menar ni? säger hon.

– Tror ni att Torvald är den enda skulle offra sig för er? frågar Rank. Ser ni inte att jag också skulle göra det?

10

Nora är helt stilla. Hon sneglar mot dörren till Torvalds rum.

Sakta börjar hon förstå. Nu kan hon inte berätta för Rank.

Han fortsätter:

– Jag har lovat mig själv att berätta det för er innan jag dör.

Så nu vet ni, kära Nora.

Nora reser sig och går sakta runt bordet. Hon stannar framför Rank.

– Ni skulle inte ha sagt något. Det var grymt av er, säger hon.

Rank reser sig. Han är sårad.

– Grymt? Är det grymt att jag älskar dig?

– Nej. Men ni skulle inte ha berättat det.

Då kommer pigan in.

– Advokat Krogstad vill komma in, viskar hon till Nora.

Nora blir rädd.

Hon ber doktor Rank att gå in till Torvald. Rank blir

förvånad, men gör som hon vill.

Nora låser dörren om honom.

Så ber hon pigan att släppa in Krogstad.

11

Krogstad kommer in i salongen.

Nora vill fly. Hon är så rädd för vad Krogstad ska säga.

Rösten bär knappt.

– Tala tyst, säger hon. Min man är hemma. Vad vill ni?

– Jag vill bara veta, säger Krogstad.

– Veta vad då?

– Ni vet väl att jag har blivit uppsagd? säger Krogstad.

– Jag kunde inte göra något. Jag försökte, men det hjälpte inte.

– Så er man vet ännu inte vad jag kan göra mot er. Men ingen behöver få veta något. Vi kan ordna upp hela saken mellan oss tre. Mellan er, er man och mig.

– Min man får inte veta något, säger Nora.

Krogstad ler sorgset.

– Så ni kan betala vad ni är skyldig mig? säger han till slut.

– Nej, inte just nu.

– Nej, jag tänkte väl det, säger Krogstad. Det spelar ändå

inte roll. Även om ni betalade allt skulle jag inte ge er skuld brevet tillbaka.

– Men vad vill ni då?

– Jag har ett brev till er man i min ficka.

– Ett brev? Till min man?

– Ja.

Krogstad berättar att i brevet står det vad Nora har gjort.

Att hon har lånat pengar av honom. Och förfalskat sin fars underskrift.

Krogstad har också skrivit under ett dokument med falskt namn.

Det var längre sedan. Och han blev avslöjad.

Men han säger att han är en annan nu. Han har barnen att tänka på. Därför måste han få behålla sitt arbete.

– Riv sönder brevet! säger Nora. Tala om hur mycket pengar ni kräver.

– Jag vill inte ha några pengar.

– Vad vill ni då?

– Jag vill tillbaka till banken. Och jag vill ha en högt post.

Det ska er man hjälpa mig med. Annars går jag till tidningarna med hela historien.

Torvald kommer aldrig att gå med på Krogstads krav. Det vet Nora.

Hon orkar snart inte längre. Hon vill bort från alla svek och lögner.

Hon behöver bara gå ner till hamnen en mörk natt. Glida ner i det mörka vattnet.

Och äntligen få lugn och ro.

Men vad hjälper det Torvald? Allt står i Krogstads brev.

Hon har dragit skam över Torvald. Han får nog inte vara kvar på banken. Han blir aldrig direktör.

Sanningen kommer att förändra hela hans framtid.

– Jag lägger brevet i er brevlåda. När er man får det vet han vad han ska göra. Han ska ge mig ett arbete, säger Krogstad och går.

Nora sjunker ner på en stol. Hon orkar inte stå upp längre.

Hon lyssnar. Hon hoppas.

Men så hör hon hur brevet glider ner i brevlådan.

Krogstad har lagt i brevet till Torvald!

Nora flyger upp med ett skrik. Det finns bara en nyckel till brevlådan. Och det har Torvald.

12

Just då kommer Kristine tillbaka med kjolen.

– Nu är den lagad, säger hon.

Men så får hon se Nora och hejdar sig.

– Vad har hänt? frågar hon.

De sätter sig på soffan och Nora berättar allt.

Om pengarna hon lånade av Krogstad för Torvalds skull.
För att de skulle kunna åka till Italien.

Hon berättar att hon skrev sin fars namn på lånebeviset.

Och att Krogstad nu har makten över både hennes och
Torvalds liv.

– När tömmer Torvalds brevlådan? undrar Kristine.

– Jag vet inte. I kväll kanske. Eller i morgon. Det är ju jul.
Han har så mycket att göra. Men när han än läser brevet är
olyckan över oss, säger Nora.

Kristine reser sig.

– Jag ska gå och tala med Krogstad, säger hon.

– Du? Vad ska det vara bra för? säger Nora.

- En gång i tiden gjorde han vad som helst för mig.
- Vad pratar du om? säger Nora.
- Han är mannen jag valde bort, säger Kristine tyst.
- Han? Krogstad?
- Vet du var han bor? säger Kristine.

Nora tar fram ett visitkort med Krogstad adress.

- Men brevet ligger ju redan i lådan? säger hon till Kristine.
 - Krogstad ska be att få tillbaka brevet. Jag går till honom nu. Och du ska se till att Torvald inte går ut till brevlådan.
- Kristine går iväg.

Då bankar Torvald på sin dörr.

Nora låste ju dörren. Nu vill han och doktor Rank komma ut.

- Vänta! Jag provar kjolen, ropar Nora.

Hon tar på sig kjolen och står länge framför spegeln. Hon försöker se glad ut.

Torvald får inte märka något.

Torvald bankar på dörren igen.

Hon öppnar och Torvald och doktor Rank kommer in.

- Men vad är det, Nora? Du ser så trött ut. Har du övat på dansen? frågar Torvald oroligt.

- Jag har försökt. Men jag har glömt några steg. Snälla Torvald, kan du hjälpa mig? Du måste väl inte arbeta idag? Om jag ber dig? säger Nora.

- Då ska jag passa på att gå, säger Rank.

Han bugar mot Nora och lämnar salongen.

- Jag ska bara se efter om det kommit någon post, säger Torvald.

- Nej gör inte det! Jag ber dig. Det finns inga brev där.

Torvald är på väg ut.

Nora springer fram till pianot och börjar spela den italienska melodin.

Torvald stannar när han hör musiken. Han vänder sig om och går och hjälper Nora med dansen.

Han glömmer brevlådan.

- Min dumma lilla fågel, säger han.

13

Nästa dag är det annandag jul.

På kvällen går Torvald och Nora på maskeradbalen.

Kristine sitter i salongen hos Torvald och Nora. Hon väntar på Krogstad.

Bara han nu kommer, tänker hon.

Till slut ringer det i dörrklockan. Kristine går och öppnar.

– Du kom i alla fall, säger hon.

– Ja, jag fick ditt brev, säger Krogstad.

– Jag sökte dig igår.

– Jag var ute med barnen. Men jag förstår inte. Vad vill du, Kristine? säger han.

– Prata om gamla tider.

– Vad är det att prata om? Du svek mig. Du tog en annan, säger Krogstad.

– Jag kunde inget annat, säger hon. Men sätt dig nu ner.

Så berättar Kristine om sitt liv.

Hon berättar om sin sjuka mor och sina små bröder. Att

hon var tvungen att glömma Krogstad och ta en annan man.
För pengarnas skull.

Krogstad blir rörd. Han tar Kristines hand.

– När du lämnade mig blev mitt liv meningslöst. Det är det
än idag, säger han.

Kristine ser på honom.

– Så är det för mig också, säger hon. Jag vill ha någon att
leva för. Du kan ge mig det, Krogstad!

Ett hopp vaknar i honom.

– Men Kristine ... har du mod att börja om?

– Ja. Jag måste ha en mening i livet. Och vi behöver
varandra.

Krogstad tar Kristines händer i sina. Han är mycket lycklig.

– Tack, Kristine! Mitt liv är förändrat. Nu kan jag bli en ny
människa.

Så kommer han på något. Han reser sig hastigt.

– Brevet! Jag måste ta tillbaka brevet, säger han.

– Nej!

– Jo, jag måste be Torvald att få tillbaka brevet.

– Nej, du ska inte ta tillbaka det. Torvald ska få veta allt. Det
måste bli ett slut på alla dessa hemligheter, säger Kristine.

– Är det vad du vill? säger Krogstad.

– Ja, det är det. Men nu måste du gå, kära vän. Snart
kommer Torvald och Nora hem. Jag ska också strax gå. Vi ses
där nere på gatan. Farväl.

– Farväl, kära Kristine.

14

Maskeradbalen är över. Torvald och Nora är hemma igen.

Nora har haft roligt och nu är hon trött. Men Torvald vill inte gå och lägga sig än.

– Min lilla fågel. Du var så fin i kväll. Jag har längtat efter dig hela kvällen. Nu är jag äntligen ensam med dig.

Torvald slår armarna om Nora. Hon drar sig undan.

– Inte i kväll, Torvald. Jag vill inte.

– Vill du inte? Men jag är ju din man.

Just då knackar det på dörren. Nora rycker till.

Torvald öppnar. Det är doktor Rank.

– Kom in, säger Torvald. Du såg ut att roa dig ordentligt i kväll.

– Ja, jag hade trevligt, säger Rank. Man ska vara glad så länge man kan.

– Gick det bra hos er läkare idag? säger Nora.

– Ja, det gick bra. Jag fick veta sanningen. Det var därför jag drack och pratade så mycket i kväll.

– Sanningen? säger Nora.

Hon blir oroligt. Vad menar han? Sanningen om hans sjukdom?

– Men nu ska jag gå igen, säger Rank. Jag ville bara säga farväl.

– Farväl, min goda vän, säger Nora.

Torvald följer Rank till dörren. Sedan kommer han in i salongen igen. Han skramlar med sina nycklar.

– Jag ska se efter om det har kommit någon post, säger han till Nora.

Efter en stund är han tillbaka.

– Det var många brev. Ett är från Rank. Han har ritat ett kors över sitt namn. Som om han snart ska dö.

– Det ska han också, säger Nora.

– Har han sagt det till dig?

– Ja. I det där brevet säger han farväl till oss. Nu ska han stänga in sig och dö.

– Jag visste ju att han var sjuk. Men jag visste inte att det skulle gå så fort. Man vet så lite om livet, säger Torvald.

Torvald går fram och tillbaka. Så tar han Noras händer i sina.

– Min lilla fågel. Ibland önskar jag att en stor fara skulle hota dig. Så att jag fick rädda dig. Då skulle du förstå hur mycket du betyder för mig.

Nora sliter sig lös.

- Läs dina brev nu, Torvald. God natt, säger hon.
- God natt lilla fågel.

Torvald går in på sitt rum och stänger dörren efter sig.

Nora går runt i salongen och väntar. Hon är så rädd.

Plötsligt slits dörren upp. Torvald står med Krogstads brev i handen.

- Nora! ropar han.

Nora skriker till.

- Nora, vad är det här? Vet du vad som står i det här brevet?

- Ja, säger Nora.

- Men är det sant?

Nora vill gå därifrån men Torvald tar tag i hennes arm.

- Fattar du vad du har gjort? Svara! Förstår du vad det här betyder?

- Ja, nu börjar jag förstå det, säger hon.

15

Torvald släpper Nora. Han går fram och tillbaka.

– Vilket vansinne! säger han. Under alla år har du varit min lycka. Min stolthet. Och så är allt en lögn. Du är en brottsling!

Nora säger inget. Hon ser bara lugnt på Torvald.

– Du har förstört min framtid! Krogstad har makt över mig nu. Allt är ditt fel, Nora. Förstår du vad du har gjort mot mig?

– Ja, säger Nora.

– Men hur kunde du? Nu måste jag göra som Krogstad vill. Annars avslöjar han dig. Det får inte ske. Folk måste tro att allt är som vanligt. Men du får inte ta hand om barnen. Du *kan* inte. Du vet inte vad som är rätt eller fel.

Det ringer i dörrklockan. Torvald rycker till.

– Ven kommer så här sent? Är det Krogstad? Göm dig, Nora. Men Nora står kvar.

Pigan kommer in med ett brev och går ut igen.

Brevet är till Nora. Men Torvald tar det. Han går fram till en lampa och läser på kuvertet.

– Det är från Krogstad till dig. Men du får det inte. Jag tänker läsa det.

– Läs du, säger Nora lugnt.

– Jag vågar knappt. Det är ute med oss. Med både dig och mig. Men jag måste få veta vad det står.

Han öppnar brevet och läser några rader.

Plötsligt ropar han till av glädje. Nora ser frågande på honom.

– Nej, jag måste läsa det igen, säger han. För att vara helt säker.

Han läser brevet en gång till.

– Jo, det är sant. Jag är raddat, Nora! Jag är räddad!

– Och jag? säger Nora.

– Du är naturligtvis också räddad! Titta! Krogstad har skickat tillbaka lånebeviset där du skrev din fars namn. Vi är räddade båda två.

Torvald visar henne lånebeviset. Sedan river han sönder det och kastar i den öppna spisen.

Han står och ser på papperet som brinner upp.

– Titta Nora! Nu är det borta. Borta! Vi behöver inte tänka på allt det där hemska mer ...

Han tystnar.

– Men vad är det, Nora? Du är så tyst, säger han förvånat.

Han går fram till henne.

– Åh nu förstår jag. Lilla Nora. Du vågar inte tro att jag har

förlåtit dig. Men det har jag! Jag vet ju att du gjorde allt för min skull.

– Det är sant, säger Nora.

– Du gjorde det av kärlek till mig. Men du förstod inte att det var fel. Men jag ska hjälpa dig, lilla dumma fågel. Glöm mina hårda ord. Jag har förlåtit dig. Det har jag.

– Jag tackar för din förlåtelse, säger Nora.

Sedan lämnar hon honom och går in i sängkammaren.

– Nora, vänta! Vad gör du?

– Tar av mig maskeradjolen, svarar hon.

Torvald står kvar i salongen. Han ropar in till henne:

– Åh, vad vi har det bra här i vårt hem. Här är du trygg, lilla hjälplösa varelse. Jag ska ta hand om dig.

Nora kommer in i salongen igen. Hon är fullt påklädd.

– Har du klätt på dig? frågar Torvald.

– Ja, jag har klätt på mig.

– Men så här sent?

– Sätt dig, Torvald. Vi har en del att tala om, säger Nora.

– Nora vad är det? Du ser så konstig ut ...

– Sätt dig. Det här kommit att ta tid. Jag har mycket att tala med dig om, säger Nora.

16

Torvald sätter sig vid bordet.

– Du gör mig orolig, Nora. Jag förstår mig inte på dig, säger han.

– Nej, just det. Du förstår dig inte på mig. Och jag har aldrig förstått mig på dig. Inte förrän i kväll. Nej! Avbryt inte. Lyssna bara på vad jag säger. Du har aldrig förstått mig. Du har aldrig älskat mig. Du har bara tyckt att det har varit trevligt att vara förälskad. I din docka. Din lilla fågel.

– Men Nora! Hur kan du säga så?

– För att så är det. Du inredde vårt hem efter din smak. Och jag rättade mig efter det och tyckte som du.

– Men har du inte varit lycklig här?

– Nej, det har jag inte. Jag trodde att jag var lycklig, men jag har aldrig varit det.

– Inte alls?

– Nej. Bara nöjd. Och därför har du varit snäll mot mig. Men vårt hem är inget annat än ett dockhem. Jag har varit din dockhustru. Barnen har varit mina dockbarn. Jag tyckte det

var roligt när du lekte med mig. Precis som barnen tyckte om när jag lekte med dem. Så har vårt äktenskap varit, Torvald.

Torvald tänker på det Nora säger.

– Du har kanske rätt, säger han. Även om du överdriver. Men nu ska det bli ändring. Det är slut på leken. Nu ska det bli ordning.

– Du kan inte förändra mig, Torvald. Och jag kan inte ta hand om barnen.

– Nämen Nora!

– Du sa det alldeles nyss. Att jag inte kan ta hand om barnen.

– Då var jag ju så arg. Bry dig inte om det nu, säger Torvald.

– Men du har rätt. Jag kan inte ta hand om barnen. Först måste jag bli vuxen. Det kan inte du hjälpa mig med. Därför lämnar jag dig nu.

Torvald rusar upp.

– Vad är det du säger?

– Jag måste vara ensam för att klara av det. Därför reser jag bort, säger Nora.

– Nora, Nora! ropar Torvald.

– Nu går jag. Jag sover hos Kristine i natt. Senare ska jag skaffa ett arbete.

– Du får inte gå. Jag förbjuder dig!

– Du kan inte förbjuda mig något längre, säger Nora. Jag tar

med mig det som är mitt. Av dig vill jag inte ha något. Inte nu,
och inte senare.

17

Torvald går fram och tillbaka.

– Det här är vansinne, säger han.

Han förstår ingenting. Han har tjänat pengar till mat och bostad.

Varför är hon inte tacksam? Det finns kvinnor som har det mycket värre.

– Jag måste lära mig leva mitt eget liv, säger Nora.

– Så du bara lämnar hem och man och barn? Vad ska folk säga? Våra vänner?

– Det kan jag inte bry mig om. Jag vet bara att jag måste härifrån. Bli fri!

– Det kan du inte. Du har plikter, säger Torvald.

– Och vilka är mina plikter? Kan du säga mig det?

– Du har plikter mot din man och dina barn.

Torvald blir allt mer upprörd.

– Jag har andra plikter också, säger Nora.

– Det har du inte alls. Vad skulle det vara?

– Jag har plikter mot mig själv, säger Nora.
– Du är först och främst maka och mor, säger Torvald.
– Nej, jag tror inte längre på det där. Jag är först och främst människa. En fri människa. Jo, jag vet att många tycker som du. Men jag vill inte rätta mig efter andra. Jag vill själv komma fram till vad jag ska göra.

Nora har börjat fundera på vad hon vill med sitt liv.

Har hon alltid gjort som andra vill? Vad vill hon själv? Hon vet inte. Men hon ska ta reda på det.

Torvald har stannat upp mitt i rummet.

– Du är sjuk, Nora. Jag tror du har feber, säger han. Du håller på att bli galen.

– Jag har aldrig känt mig så klar och säker som nu, svarar Nora.

– Säker på att lämna man och barn?

– Ja.

– Det finns bara en förklaring: Du älskar mig inte längre, säger Torvald.

– Nej. Jag gör inte det, svarar Nora.

– Men Nora! Vad är det du säger? ropar han.

– Jag är ledsen, Torvald. Du har alltid varit så snäll mot mig. Men så är det. Jag älskar dig inte längre.

18

Torvald stirrar på Nora.

– Det är inte sant, säger han. Det är inte sant!

– Jo. Och därför kan jag inte stanna här, säger hon.

– Men varför älskar du mig inte längre? Kan du förklara?

– Det hände här i kväll. Då såg jag att du inte är den man som jag trodde att du var. Innan Krogstads brev kom var jag säker på att du inte skulle böja dig för honom.

Nora tittar noga på Torvald.

– Jag var säker på att du skulle klara det. Även om alla fick veta vad som hänt. Jag trodde aldrig du skulle ge efter för hans krav.

– Du tänker och talar som att barn!

– Det är möjligt. Men du varken tänker eller talar som den man jag vill leva med. När Krogstads brev kom blev du lugn. Det var som om inget hade hänt. Då blev jag din lilla fågel igen. En docka som du kan leka med. Du var inte beredd att offra något för mig. Det var då jag förstod. I åtta år har jag levt med en främmande man och fått tre barn med honom. Jag blir

så arg på mig själv! ropar hon.

Noras ord tar hårt på Torvald.

– Nora, jag förstår. Vi har glidit isär. Men vi kan hitta tillbaka till varandra. Jag ska ändra mig. Bli en annan man.

– Kanske det ... om din docka tas ifrån sig, säger hon.

– Jag kan inte skiljas från dig! säger Torvald.

– Så får det bli!

Nora lämnar rummet.

En stund senare kommer hon tillbaka. Hon har sin kapp på sig och ställer en väska på golvet.

Torvald blir förtvivlad.

– Nora, Nora! Inte nu. Vänta till i morgon!

– Jag kan inte sova med en främmande man. Farväl, Torvald. Jag vill inte se barnen. Jag vet att andra tar väl hand om dem. Just nu kan jag inte.

– Men sedan då?

– Hur ska jag veta det? Jag vet ju inte vad det blir av mig.

– Men du kommer fortfarande att vara min hustru.

– Nej. Här får du tillbaka din ring. Får jag min!

Torvald ger henne ovilligt ringen.

– Så där. Nu är det slut, säger Nora.

– Slut? Ska du glömma mig nu? frågar Torvald.

– Jag kommer säkert att tänka på dig och barnen, säger

Nora.

– Får jag skriva till dig?

– Nej. Jag vill inte ha något alls av dig. Jag tar inte emot något av främmande människor.

– Är jag bara en främling för dig?

Nora tar sin väska. Hon är på väg att gå.

– Ja du Torvald, vi får hoppas på det bästa.

– Det bästa? Vad skulle det vara?

– Att du och jag förändrar oss, så att ... Nej förresten, jag tror inte längre på det.

– Men jag tror på det. Vi ska förändra oss, så att ...?

– Så att vi blir två vuxna människor i ett jämlikt hem, och inte i ett dockhem, säger Nora.

Sedan går hon därifrån.

Torvald sjunker ner på en stol.

– Nora! Nora!

Efter en stund reser han sig. Han går runt i salongen.

– Hon har lämnat mig ..., viskar han.

Så tänds ett hopp i honom.

– ”Hoppas på det bästa” ... Det var så hon sa.

Sedan hör han att ytterdörren slår igen.